

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

יחידה חמישית

קיץ 2013

מספרי השאלון: 135,001108

מוגש על ידי:

דנית בר אור סבאג, חוה צדוק וגליה סמו

מורות לתנ"ך ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון

הנבחרים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 1-3

שאלה 1- מעמד האישה

סעיף א'

(1) על התלמיד לציין שתי הוכחות:

- "וישלח דוד עשרה נערים" – דוד שולח אל נבל משלחת של עשרה נערים, משלחת גדולה המהווה איום על נבל.
- "ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום" – החזרה על המילה 'שלום' מהווה איום על נבל: כל עוד נבל ישלם דמי חסות, יהיה שלום לו ולכל ביתו.
- "הרעים אשר היו לך עמנו לא הכלמנום...תנה נא את אשר תמצא ידך..." – דוד מדגיש שצאנו של נבל לא נפגע, ומבקש על כך תשלום.
- "וויאמר דוד לאנשיו חגרו איש חרבו..." – התגובה של דוד לסירובו של נבל לשלם אלימה ומאיימת.
- "ויחגר דוד את חרבו ויעלו אחרי דוד כארבע מאות איש" – התגובה של דוד אינה פרופורציונאלית, הוא יוצא עם 400 איש לקראת נבל.

(2) בפסוקים 15-16 מספר אחר מנערו נבל לאביגיל, כי דוד ואנשיו אכן הגנו עליהם ביום ובלילה, ולא אפשרו כל גניבה מצאנו של נבל, ואילו נבל נהג בהם בחוסר הגינות: "והאנשים טבים לנו מאד ולא הכלמנו ולא פקדנו מאומה כל ימי התהלכנו אתם בהיותנו בשדה..." מכאן, שדוד לא ביקש דמי חסות, אלא ביקש את השכר שהגיע לו עבור שמירתו על צאן נבל. (פסוק 15 או פסוק 16 או שילוב של שניהם).

סעיף ב'

(1) על התלמיד לציין שתי דוגמאות למעשי אביגיל:

- "ותקח מאתים לחם ושנים נבלי יין..." – אביגיל מביאה לדוד ואנשיו מנחת מזון, על מנת לפייסו.
- "ותמהר ותרד מעל החמור ותפל לאפי דוד על פניה ותשתחו ארץ" - אביגיל ממהרת לרדת מעל לחמורה ומשתחוה לדוד, על מנת לכבדו ולפייסו.

(2) טענה זו נכונה:

פסוק 26 – אביגיל מאחלת לדוד שאויביו ימותו כמו שנבל ימות, מכאן שהיא מתכננת להרוג את נבל.

פסוק 31 – אביגיל מבקשת מדוד, שיזכור אותה, מכאן שהיא מתכננת להרוג את נבל, על מנת שתוכל להינשא לדוד.

או: טענה זו לא נכונה:

בשני הפסוקים היא רומזת לו שתבוא לו ישועה (ככל הנראה מה') והוא עצמו לא יצטרך לנקוט בפעולה ממשית נגד נבל. לאור זאת, נראה כי אביגיל ייחסה את מותו העתידי של נבל לה', ולא התכוונה לבצע כל פעולה בכוחות עצמה.

שאלה 2- סיפורי אליהו

סעיף א'

- (1) התפיסה הדתית-חברתית מתבטאת בדברי נבות: "חלילה לי מה' מתתי את נחלת אבותי לך" – נבות מדגיש כי על פי חוקי ה' חל עליו איסור למכור נחלה משפחתית לאדם שאינו ממשפחתו.
- (2) על פי פסוק 6: "לא אתן לך את כרמי" – המילה "לך" מצויה במרכז המשפט, והופכת את סירובו של נבות לדווקאי ואישי.
- על פי פסוק 15: "...כרם נבות היזרעאלי אשר מאן לתת לך בכסף..." – נבות מוצג כעקשן, שסרב למכור את כרמו מתוך עקשנות וחוצפה כלפי השלטון, ועל כך נענש.

סעיף ב'

- (1) על פי דברים, י"ז, 6-7, אין להרשיע אדם בעברה שעונשה מוות אם אין שני עדים שמעידים כי עבר עבירה זו. על כן איזבל מורה להושיב שני עדי שקר שיעידו כנגד נבות.
- (2) התיקון נעשה במילה "קללת", ששונתה ל"ברכת". הוא נעשה על מנת לא לפגוע בשם אלוהים או בכבודו.

שאלה 3 - מעמד האישה

סעיף א'

- (1) על התלמיד לציין שניים מהשמות הבאים:
- ראובן – ה' ראה את סבלה של לאה, והיא מקווה שבעקבות לידתו יעקב יאהב אותה. מכאן, שהיא באה בטענות כלפי יעקב, על כך שאינו אוהב אותה.
  - שמעון – ה' שמע שלאה שנואה, ואפשר לה ללדת ילד נוסף. גם לאור שמו של שמעון, לאה באה בטענות ליעקב על כך שהוא שונא אותה.
  - לוי – בשמו של לוי לאה מביעה תקווה, שהפעם יעקב יתלווה אליה. כל עולמה של לאה סובב סביב הרצון שיעקב יהיה איתה.
  - יהודה – לאה מפסיקה לבוא בטענות כלפי יעקב, ומודה לה' על כך שנתן לה בן נוסף.
- (2) על פי הכתוב בבראשית כ"ט, יעקב שונא את לאה, ומעדיף את רחל על פניה, ואילו בשיר יעקב אוהב את לאה.

- הסיבה הנרמזת בשיר [על התלמיד לציין אחת]:
- לאה היא אישה גאה, דבר המעורר ביעקב אהבה לה ולאישיותה.
  - לאה ילדה ליעקב בנים רבים, דבר הגורם ליעקב לאהוב אותה.
  - יעקב ראה את הסבל של לאה לאור אהבתו לרחל, ולכן החל לאהוב גם אותה.
  - תתקבלנה תשובות נוספות.

סעיף ב'

על פי רמב"ן, יעקב שנא את לאה, משום שהיא שיתפה פעולה עם לבן במעשה המרמה נגד יעקב ורחל, לא התנגדה לו ואף רימתה בעצמה את יעקב, כאשר התחזתה עד לאור הבוקר לרחל. לדעת רמב"ן, אלוהים התערב לטובתה של לאה וריחם עליה, משום שידע שהיא לקחה חלק במעשה המרמה, על מנת להינשא לצדיק [יעקב].

פרק שני

הנבחרים נדרשו לענות על שלוש מהשאלות 4-8

שאלה 4 - סיפורי אליהו

סעיף א'

(1) תכלית הדלקת האש במלכים ב א היא: הריגת משלחת אחזיהו, שבאה לתבוע מאליהו להגיע אל המלך או: הוכחת עצם היות אליהו שליח ה': "... ואם איש אלהים אני תרד אש מן השמים ותאכל אתך ואת חמשיך ותרד אש אלהים מן השמים..."; תכלית הדלקת האש במלכים א י"ח היא: להוכיח לעם את אפסות הבעל ואת עליונות ה', ולהוכיח לעם שאליהו הוא שליח ה': "... היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדיך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה" או: "... ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי אתה ה' האלהים".

(2) תכלית הדלקת האש במלכים ב א מעידה על אליהו כמי שקנאי לכבודו שלו: הוא ממית את משלחת אחזיהו, בשל העובדה שהם נהגו בו בזלזול, וציוו עליו לרדת ולבוא אל המלך. א: אליהו נביא קנאי, קיצוני שנוטה להעניש את בני העם: "איש האלהים המלך דבר רדה... ואם איש אלהים אני תרד אש מן השמים ותאכל אתך ואת חמשיך ותרד אש אלהים מן השמים...".

סעיף ב'

(1) על פי בן סירא המניע של אליהו בהורדת האש היה לגרום לעם לחזור בתשובה, לחזור אל האמונה בה', ולחדול מעבודה זרה.

(2) בן סירא טוען כי שליחותו של אליהו הייתה כישלון, כיוון שהוא לא הצליח להשיב את העם בתשובה, העם לא חדל מחטאיו, ולכן גלה מארצו.

שאלה 5 - מעמד האישה

סעיף א'

- (1) עמדתו של נחמיה: נגד נישואי תערובת. כשנחמיה פוגש אנשים שנשאו נשים נוכריות, הוא מפגין כעס ואפילו נוקט באלימות: "ואריב עמם ואקלסם ואכה מהם אנשים ואשביעם באלוהים..."
- (2) תוצאת נישואי תערובת – תופעה מן העבר: עבודה זרה. שלמה המלך נשא נשים נוכריות שגרמו לו לעבוד אלילים.
- תוצאת נישואי תערובת – תופעה מימי נחמיה: הילדים שנולדו מנישואי תערובת אלה אינם יודעים לדבר עברית כהלכה. הם מדברים מעין לשון תערובת שמעידה על מוצאם המעורב.
- אנ: הילדים שנולדו מנישואי התערובת, אינם יודעים לדבר עברית כלל.

סעיף ב'

- בקטע זה מובעת עמדה חיובית ביחס לנישואין לנוכריות. דוגמאות:
- הנישואים לרות המואבייה היו אמצעי לקיום מצוות הייבום, ומכאן שנישואים לנוכריה זו מבורכים: "את רות המואבייה אשת המת קניתי לי לאישה להקים שם המת על נחלתו..."
  - כל העם מקבלים בברכה את הנישואין: "ויאמרו כל העם... והזקנים עדים; יתן ה' את האישה הבאה אל ביתך..."
  - רות מושווית לאמהות האומה, רחל ולאה, ומכאן שהיא נתפסת כדמות חיובית, וכך גם הנישואים עימה: "יתן ה' את האישה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל..."
  - הזקנים מאחלים לבועז שייולדו לו בנים מנישואים אלה, ומכאן שהנישואים עם רות, הנוכרייה, נתפסים בחיוב: "ועשה חיל באפרתה וקרא שם בבית לחם..."
  - המשפחה שבוועז ורות עתידים להקים מושווית למשפחה שהקים פרץ, אחד מאבות שבט יהודה: "ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה..."
  - ה' נותן לרות הריון, ומכאן שאף ה' מברך את נישואי בועז עם רות המואבייה: "ויתן ה' לה הריון..."

שאלה 6 - סיפורי אליהו

סעיף א'

(1) לפי פסוק 8, אלישע מתלווה אל אליהו. אליהו מבצע נס באמצעות האדרת, חוצה את הירדן לשניים, ושניהם עוברים את הירדן. אלישע מתלווה אל אליהו, הוא אינו לוקח חלק פעיל בביצוע הנס. הימצאותו בסמוך לאליהו מעידה על היותו תלמיד של אליהו (במעמד גבוה יותר מבני הנביאים).

לפי פסוק 14, אלישע משתמש באדרת אליהו לשם ביצוע אותו נס. הוא חוצה את הירדן לשניים, ובכך הופך לנביא במקומו של אליהו.

(2) במלכים א' י"ט אליהו משליך את האדרת לכיוונו של אלישע, ואלישע הופך להיות משרתו של אליהו (או מחליפו העתידי) ומתלווה אליו. פסוקים 8, 14 במלכים ב משלימים את המסופר בקטע זה, שכן הם מתארים את תהליך הפיכתו של אלישע ממשרת אליהו לנביא במקומו.

סעיף ב'

מלאכי מסתמך על כך, שאליהו עלה בסערה לשמים ולא מת ככל בני האדם. לאור עובדה זאת, יכול מלאכי לנבא שאליהו ישוב בעתיד ויבצע את השליחות האלוהית.

שאלה 7 - מעמד האישה

סעיף א'

(1) הפירושים מתמודדים עם הקושי שדוד שכב עם אשת איש באופן הבא: על פי כתובות ט ע"ב – דוד לא שכב עם אשת איש, כיוון שלפני היציאה למלחמה כל חייל היה מתגרש מאשתו. לאור זאת בת שבע הייתה גרושה מאורייה בעת שדוד שכב עמה, ובכך נפתר הקושי.

על פי סנהדרין ק"ז ע"א – דוד שכב עם בת שבע כיוון שהדבר אירע עקב התערבות של השטן: השטן הביא לכך שדוד יראה את בת שבע חופפת את ראשה (הוא הוריד את המחיצה שהסתירה את בת שבע), וכך גרם לדוד לחשוק בה.

(2) כתובות ט ע"ב - הכתוב אינו עולה בקנה אחד עם פסוק 27, כיוון שנכתב שם שמעשהו של דוד נחשב כחטא בעיני ה'. אם אכן הייתה בת שבע גרושה מאוריה, לא הייתה לה' סיבה אמתית לכעוס על דוד. אן: כתוב זה עולה בקנה אחד עם פסוק 27, כיוון שעל פי פירוש זה נהוג היה שגירושין אלו יתבטלו כאשר ישוב הבעל משדה הקרב, ולכן על אף שהייתה בת שבע גרושה מאוריה, מעשהו של דוד בלתי ראוי.

סנהדרין ק"ז ע"א – כתוב זה אינו עולה בקנה אחד עם פסוק 27 כי ה' ראה במעשהו של דוד חטא, בעוד שהמדרש תופס את דוד כקורבן תמים של השטן. אן: כתוב זה עולה בקנה אחד עם פסוק 27 כיוון שהשטן גרם לדוד לראות את בת שבע בלבד, ואילו מעשהו של דוד, משכבו עם בת שבע הינו חטא.

סעיף ב'

על התלמיד לענות על אחת משתי האפשרויות הבאות:

אוריה החתי הבין מדוע באמת ניסה דוד לשלוח אותו לביתו: דבריו של אוריה לדוד: "ואני אבוא אל ביתי לאכול ולשתות ולשכב עם אשתי חייך וחי נפשך אם אעשה את הדבר הזה..." – שאלה רטורית זו מבהירה כי ייתכן שאוריה ידע שדוד מעוניין שילך לביתו על מנת שישכב עם בת שבע, ולכן סרב ללכת לביתו, ו'עקץ' את דוד בדבריו. אן: גם לאחר שדוד משכר את אוריה, הוא מסרב לרדת אל ביתו, ולכן סביר כי ידע את מטרתו של דוד, וסרב לשתף עמו פעולה: "...וישכרהו ויצא בערב לשכב במשכבו עם עבדי אדוניו ואל ביתו לא ירד".

אוריה החתי לא הבין מדוע באמת ניסה דוד לשלוח אותו לביתו: אוריה פעל מטעמי מוסר כלפי יואב, ושאר חיילי ישראל, וכן מפאת כבודו של ארון ה', ולכן סרב לרדת אל ביתו. מדובר בפעולה מוסרית ואין בבסיסה הכרה במניעיו של דוד: "הארון וישראל ויהודה ישבים בסכות ואדני יואב ועבדי אדני על פני השדה חנים ואני אבוא אל ביתי לאכל ולשתות ולשכב עם אשתי...".

שאלה 8- סיפורי אליהו

סעיף א'

- (1) הבעיה לדעת רד"ק: כיצד יתכן שאליהו שלח מכתב ליהורם מלך יהודה לאחר שעלה לשמים, והרי אליהו מת [גופו נשרף באש ורוחו שבה לה']
- (2) לפי רד"ק, אליהו נגלה ברוח הנבואה לנביא אחר, והכתיב לו את המכתב בשמו של אליהו. מטרתו הייתה לגרום ליהורם לחשוב שהמכתב הגיע מהשמים, וכתוצאה מכך יכנע בפני ה' ויחזור בתשובה.

סעיף ב'

- (1) חטא כלפי ה': יהורם הלך בדרכי בית אחאב, כלומר עבד אלילים, וכן גרם לממלכת יהודה לעבוד אלילים.
- חטא כלפי בני אדם: יהורם רצח את אחיו משושלת דוד.
- (2) עונשיו של יהורם [על התלמיד לציין שניים]:
  - ה' הקים אויבים ליהורם [פלשתים, ערבים וכושים], אשר פלשו ליהודה, בזזו את רכוש המלך ולקחו בשבי את נשותיו וילדיו [למעט בנו הצעיר].
  - ה' הביא על יהורם מחלת מעיים קשה, ולאחר שנתיים של ייסורים יהורם מת.
  - יהורם לא זכה לקבורה מכובדת הראויה למלך, אלא נקבר ככל האדם.